

MUTAHASSISNING KASBIY TAYYORGARLIGI

Isoqova Muxlisa Faxriddin Qizi

Muhammad Al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot va texnologiyasi talabasi

isoqovamuhlisa8@gmail.com

Annotatsiya: Yosh pedagog kadrlarni tayyorlashda qo‘llaniladigan usullar. Davlatimiz tomonidan yosh pedagog kadrlarni bilimlarini, ko‘nikmalarini oshirish uchun qilinayotgan ishlar. Mutahassisning kasbiy tayyorgarligini shakllantirish. Mutahassisning kasbiy tayyorgarligidagi dolzarb muammolar

Kalit so‘zlar : Kasbiy faoliyat, amaliyot darslari, strategik vazifalar, uzluksiz ta‘lim, oliy ta‘lim, pedagogika, mutafakkir olimlar, moslashish.

Mutaxassisning kasbiy tayyorgarligi mavzusini quyidagilarga bo‘lamiz:

- Kelgusidagi kasbiy faoliyatga tayyorgarlik darajalari
- Muayyan kasbiy faoliyatni amalga oshirishdagi tayyorgarlik
- Kasbiy faoliyatni shakllantirish bosqichi va jarayonlari
- Kasbiy moslashuv omillari
- Talabalarning kelajakdagi kasblariga qay darajada tayyorligi

Biz bakalavr ta‘lim jarayonida har xil amaliyot darslarini o‘qiyamiz va amaliyot soati ajratiladi. Bizga o‘quv darslarimizdan tashqari o‘sha amaliyot o‘tash protsessida bizning sohamizdan qiziqishlarimizdan kelib chiqib amaliyot o‘tash joyi beriladi. Amaliyot o‘taydigan o‘quv yurti, maktablar yoki korxonalar, tashkilotlar aniq bo‘lgandan keyin ishimizni boshlaymiz. Ta‘lim sohasidan kelib chiqadigan bo‘lsak kelajakdagi kasbimizga tayyorgarlik uchun o‘quvchilar bilan ishlash jarayonini olamiz. Bunda pedagogik amaliyot talabalarni nazariy bilimlarini mustahkamlashga, o‘zini mustaqil faoliyat yurita olish ishonchini oshirishga katta yordam beradi. Pedagogik amaliyot yosh kadrlarni tayyorlashning asosiy qismi hisoblanadi. Talabalarni kasbiga bo‘lgan qiziqishini uyg‘otadi. Ko‘nikma va malakalarini shakllantiradi. Shu sohaga bo‘lgan tajribasini yaratadi. Pedagogik amaliyotning asosiy maqadi – talabalarning yoki mutaxassisning kasbiy tayyorgarligini shakllantirishdir. Shu bilan birga talabalarni darsni qay jihatda olib borsa samaraliroq bo‘lishi haqida fikr-mulohaza yuritishini, dars jarayonida ijodiy yondashishini ta‘minlaydi. Amaliyot oshirayotgan talabalarning intellekt va mantiqiy tafakkurini rivojlantiradi. Davlatimiz ham aynan kasb tayyorgarligi, o‘quv amaliyotlar, o‘zini sohasini yetuk biladigan kadrlar to‘g‘risidagi qarorlar va har xil “kasbiy tayyorgarlik oyligi” kabilarni tashkillashtirishadi.

616-son 30.09.2021 “ Kasbiy malaka va bilimlarni rivojlantirish tizimini yanada takomillashtirish to‘g‘risida”gi qarori ham shular jumlasidandir. Qarorda 2020-yil 31-dekabrda PQ-4939-son

qarorga muvofiq kasbiy malaka va bilimlarni rivojlantirish tizimini yanada takomillashtirish to‘g‘risida . Kasbiy tayyorgarlikni, kasbiy bilimlarni rivojlantirish, kengaytirish,bantlikni ta‘minlash bo‘yicha, malakani baholash markazlarini faoliyatini tashil etish , mehnat institutini yuqori malakali kadrlar bilan to‘ldirish haqida gap boradi. Darhaqiqat mamlakatimizda amalga oshirilayotgan strategik vazifalarning asosiy yo‘nalishida mustaqil fikr yurita oladigan,jamiyat manfaatlari uchun zarur bo‘ladigan rivojlanish istiqbollari aniq belgilaydigan mutahassislar tayyorlash masalasiga katta e‘tibor qaratilgan.Yosh pedagog kadrlarni modernizatsiyalash,ularni innovatsion pedagogik g‘oyalarni rivojlantirish, kasbiga oid bilimlarni kengaytirish masalalari qo‘yiladi. O‘z oliy ta‘lim muassasalarining asosiy vazifasi-bo‘lajak mutaxassisning kasbiy tayyorgarligini shakllantirish.Kasbiy tayyorgarlik maqsadlariga yo‘naltirilgan jarayonlar yig‘indisidir. Aniq maqsadlarni qo‘yib unga erishish. Oliy ta‘lim muassasalarining oldiga qo‘yiladigan talablar ya‘ni pedagoglarni o‘qitish,ta‘lim tarbiya berish,ularni innovatsion yangiliklar yaratishga,innovatsion metodlarni yaratishga qo‘yilgan talablar:

Talabalarni zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanib innovatsion o‘quv dasturlarini yaratish,uzluksiz ta‘lim jarayonida bilim,ko‘nikma va malakalarini oshirish.

Tarixdan bizga ma‘lumki,ko‘plab pedagog,buyuk mutafakkir olimlar yashab o‘tgan.Abu –Nasr Farobiy,Abu Rayhon Beruniy,Yusuf Xos –Xojib,Nosir Xisrav, Alisher Navoiy,Abdurauf Fitrat,Ahmad Yugnakiy,Jaloliddin Davoniy,Abdulla Avloniy kabi Markaziy Osiyodagi olimlar o‘z asarlarida pedagogik qarashlar, pedagog qanchalar ulug‘vor kasb ekanligi,har xil falsafiy fikrlar bilan pedagogika rivojlanishiga o‘z hissalarini qo‘shgan . Shu bilan birga Abdulla Avloniyning fikrini aytib o‘tmoqchiman :o‘qituvchining shaxsiy va kasbiy faoliyatini ta‘riflaydi, tarbiyachining fazilatleri odobli,axloqli,bilimdon,ziyrak,sezgir,farosatli bo‘lishi uchun eng asosiy jihatlardir deydi. Shu bilan birga kasbiy tayyorgarligi kuchli shaxs har doim dars jarayoniga yangicha yondashuv,yangicha uslub vositalarini qidiradi deydi.

Pedagog-psixolog olimlarning fikricha – pedagogning kasbiy faoliyat tayyorgarligi uning tushunchasi,salohiyati tayyorligi,bilim,ko‘nikma,malaka va psixik jihatlaridan shaxsning zarur bo‘lgan kasbiy imkoniyatlari darajasi kabi jihatlari shakllangan bo‘lishi kerak.

Pedagogning kasbiy faoliyatga tayyorgarligi ya‘ni ruhiy jihatdan ham tez o‘zgaruvchanlik,irodalilik,o‘quvchilarni psixikasini yaxshi bilishi uchun psixologiya fanini ham yaxshi bilishi,har qanday holatda holatda ham aniq masalalarni yecha bilishi,aniq maqsadga qarab harakatlanishi tushuniladi. Kasbiy faoliyatning yana bir muhim jihati bu moslashuvchanlik qobiliyatiga ega bo‘lishi. Pedagoglarga moslashuvchan bo‘lish juda kerakli deb bilaman.

Moslashuv lot (adaptare moslashtirmoq) – muayyan bir sezgirlikning turi hisoblanadi.Moslashish qonuniyati barcha sezgilarga xosdir.Pedagog olimi N.Egamberdieva o‘zining ilmiy izlanishlarida moslashish jarayonlarining shaxs ijtimoiylashuvi bilan bog‘liq holda yoritib,mazkur tushunchaga nisbatan quyidagi mulohazalarni ilgari suradi: “Moslashish – insonning ijtimoiy muhit bilan o‘zaro

faol munosabatda bo‘lish va uning potentsialini shaxsiy rivojlanish uchun ishlatish qobiliyati; ijtimoiy madaniy tajriba, madaniyatni o‘zlashtirishdir. Zamonaviy fanda ijtimoiylashuv tushunchasi shaxsning moslashuvi va individuallashtirish jarayonlarini o‘zaro bog‘laydi. ...Bu jarayon uch asosiy sohada amalga oshadi:

1. Faoliyat turlarining kengayishi, uning shakl va vositalarini qo‘lga kiritish, erkin mo‘ljallash olish.
2. Muloqot doirasini kengaytirish, uning mazmunini chuqurlashtirish, xulq-atvor me‘yorlarini o‘zlashtirish. Kasbiy moslashish uchun nafaqat muayyan kasbga yoki faoliyat sohasiga qiziqish, kasb tanlash motivatsiyasi, balki ushbu faoliyat turi bilan shug‘ullanishga nisbatan layoqatning mavjud bo‘lishi ham talab etiladi.

Mutahassisning kasbiy tayyorgarligidagi dolzarb muammolar:

1. Kasbiy tayyorgarlik jarayonida zamonaviy texnika va texnologiyalarni yaxshi tushunmaslik
2. Innovatsion dastur, qurilmalardan foydalanmaslik
3. Zamonaviy texnik baza, o‘quv-uslubiy adabiyotdan foydalanmaslik
4. Kreativ yondashmaslik, motivatorlik qobiliyatini yo‘qligi
5. Kasbiy dastur yaratish ya‘ni : ilm-fan, texnika, texnologiya va iqtisodiyotning eng asosiy yutuqlari bo‘yicha
6. Kadrlar tayyorlash Milliy dasturida keltirilgan talablarga mos bo‘lish
7. O‘quv yurtida zamonaviy, innovatsion texnikalar yetishmasligi
8. O‘quvchilarni o‘ziga jalb qilish qobiliyati yetarlimasligi
9. O‘qituvchini o‘ziga bo‘lgan ishonchi yo‘qligi
10. Ko‘proq sohaga doir adabiyotlarni o‘qish kerakligi, bilim salohiyatini oshirish
11. Yangiliklar yaratish, informatika, dasturlash kabi sohalarni chuqur o‘rganish kerakligi
12. Chet tillarini yaxshi bilmaslik. Chet tillarida yozilgan adabiyotlar, qo‘llanmalarni o‘qib chet davlatlar texnologiyasini o‘rganishda ham chet tillini bilish kerakligi
13. O‘quv jarayonini samaradorligini oshirish
14. Axborot texnologiyalari sohasida mutaxassislar sonini ko‘paytirish
15. Axborot texnologiyalari, zamonaviy texnologiyalardan foydalangan holda dars o‘tish jarayonida o‘quvchilarni yaxshi tushunmasligi, tezda ilg‘ab ololmasligi
16. Ta‘lim jarayonini axborotlashtirish kerak
17. O‘quv jarayonini individuallashtirish
18. O‘quv yurtlarida zamonaviy o‘quv-uslubiy adabiyotlarning yetishmasligi

Har bir bo‘lajak pedagog o‘zini sohasini yaxshi bilishi bilan birga hozirgi zamon talabi bo‘lgan zamonaviy texnikalarni yaxshi bilish kerak . Dars jarayonini qancha zamonaviy qurilma va texnika, dastur, saytlar bilan bog‘lab dars o‘tsa, dars jarayonining sifati shuncha yuqori bo‘ladi. Hozirda innovatsion dasturlar yoki smart texnologiyalar ko‘payib rivojlanayotgan paytdir. Shunda

smart texnologiyalarni dars jarayonida qo'llash yoki smart classroomlarda dars olib borish (ekskursiya sifatida bo'lsa ham), innovatsion texnologiyalarni, smart dasturlarni o'quvchilarga o'rgatib, ko'rsatib borsak ularda shu narsalarga texnologiyalarga bo'lgan qiziqishni ortirishga o'z hissamizni qo'shgan bo'lamiz. O'tayotgan darsimiz samarasini yanada yaxshilash uchun ya'ni dars samaradorligini oshirish uchun o'quvchilar yaxshi tushungan va yaxshi o'rgangan bo'lishlari kerak darslarni. Bunda pedagog dars jarayonini qiziqarli tarzda olib borishi kerak. Masalan xar xil ko'rgazma materiallaridan, qiziqarli savol-javoblar tarqatma materiallardan, har xil o'yin turlaridan foydalanib o'tsa ta'sir darajasi yaxshi bo'ladi.

O'yin ehtimol eng qadimiy ta'limdir. Insoniyat jamiyati paydo bo'lishi bilan, hayotiy va ijtimoiy ahamiyatga ega bo'lgan bolalarni o'rganish muammosi paydo bo'ldi. O'yinlar tsivilizatsiyasining rivojlanishi bilan ko'plab o'yinlarning ko'plab buyumlari va ijtimoiy uchastkalari o'zgarib qoldi. O'yindan farqli o'laroq, umumiy pedagogik o'yinlar muhim ahamiyatga ega – o'quv va tegishli pedagogik natijalar, o'quv va axborotlashtirish yo'nalishi. Sinflarning o'yin shakli sizga o'quvchilarning bilimlarni kuchaytirishga imkon beradigan o'yin uslublari va vaziyatlardan foydalangan holda yaratilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati

1. <https://cyberleninka.ru/article/n/ta-lim-jarayonida-axborot-texnologiyalaridan-foydalanishning-ayrim-dolzarb-masalalari>
2. AXBOROT TEXNOLOGIYALARI. M. ARIPOV, B. BEGALOV, U. BEGIMQULOY, M. MAMARAJABOV
3. <https://lex.uz/docs/-5664463>
4. Tolipov O'.Q. Oliy pedagogik ta'lim tizimida umummehnat va kasbiy ko'nikma hamda malakalarni rivojlantirishning pedagogik texnologiyalari / Monografiya. – T.: Fan, 2004. B –73-80.
5. <file:///C:/Users/User/Downloads/uyg-onish-davri-allomalarining-pedagogika-va-talimtarbiyaga-o-zgacha-yondashuv-asosidagi-qarashlari-tahlili.pdf>
6. Pedagogika tarixi / Tuzuvchilar: K.Hoshimov, M.Inomova, S.Nishonova, R.Hasanov.– T.: O'qituvchi, 1996. B–10-12